

Platanlønn

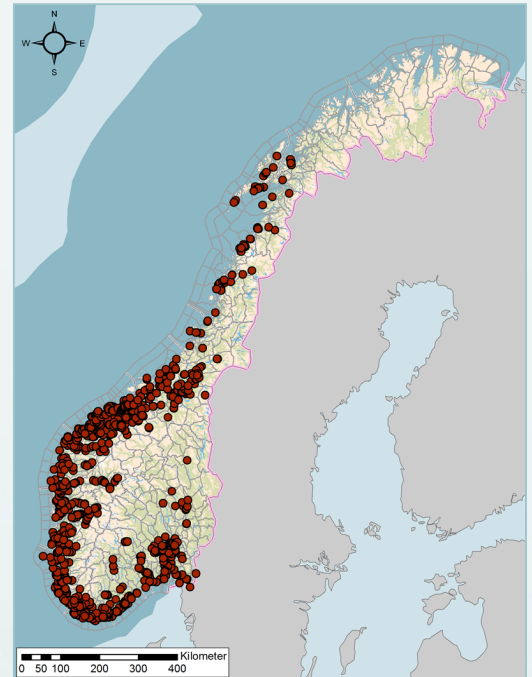
Acer pseudoplatanus

Fremmed art

Fra å være et prydtre ved storgårder og kirker og i byrom, har platanlønn spredt seg, og først til kantsoner i kulturlandskapet. Arten kan, spesielt på forstyrret mark, bli dominerende. Den er etter hvert blitt etablert i ulike typer skog, der den fortrenger andre arter og endrer strøfallet. Platanlønn er i meget rask spredning.

Status

Risikovurdering 2012: Svært høy risiko (SE)

Utbredelseskart som viser ville forekomster av platanlønn basert på herbariedata og ikke-belagte observasjonsdata (krysslister, artsobservasjoner o.a.).

Kjennetegn

Platanlønn er et sør- og mellomeuropeisk tre av lønnfamilien Sapindaceae (tidligere Aceraceae). Den blir 10–30 m høy. Unge trær har tynn, grå og glatt bark; på eldre skaller barken av i tynne flak. Bladene sitter to og to på kvistene og har fem butte, grovtannede fliker. Arten har stor variasjon i bladform og -størrelse. Små, grønnlige blomster sitter i hengende klaser som kommer samtidig med eller litt etter løvsprett. Fruktene sitter sammen to og to (spaltefrukt), der hver delfrukt inneholder ett frø.

Utbredelse

Platanlønn kommer fra ås- og fjellområder i Sør- og Mellom-Europa. Til Norge kom den som prydtre, trolig rundt 1750. Den har vært innført mange ganger og fra ulike deler av det naturlige utbredelsesområdet, så den norske populasjonen har sannsynligvis stor genetisk variasjon, og dermed også store muligheter for tilpasning til klimatiske og jordbunnsmessige ulike miljøer. Først ble platanlønn plantet rundt storgårder, i større hager og parker. I de senere årene er den plantet særlig langs gater og veier og i ulike former for grønntanlegg i tettbygde strøk.

De første meldingene om forvillet platanlønn er fra andre halvdel av 1800-tallet. Den er nå forvillet i alle fylker til og med Troms (sørlige deler), men den er plantet til Vest-Finnmark. Platanlønn vokser utenom kultur inn til Mjøsa på Østlandet og i et bredt belte i dal-, kyst- og fjordstrøk til Vesterålen. I Trøndelag blir den registrert stadig lenger inn i dalene og opp til ca. 440 moh. (Rennebu, Sør-Trøndelag, noe lavere i Meråker, Nord-Trøndelag). Høydegrensen er ca. 500 moh. i Telemark. Platanlønn har ikke nådd sitt fulle potensielle areal i Norge. De

klimatiske endringene vi er vitne til (mot et mer oseanisk klima i store deler av Norge), er gunstige for arten og vil kunne føre til ytterligere spredning og etablering.

Biologi

Platanlønn spres bare ved hjelp av frø; den har ingen vegetative spredningsmåter. Hver delfrukt har brede vinger som hjelper til å spre dem med vinden. Platanlønn kan i Norge produsere frø allerede ved 10–15 års alder. Frøene ser ut til å være svært spiredyktige. De kan spire på sur, humusrik jord, men best på åpen jord med litt høyere pH.

Ungplantene tåler å vokse i skygge, noe som gir platanlønn fortrinn fremfor andre treslag. Trærne vokser raskt til de blir 20–30 år gamle, senere er veksten langsommere. De tåler å vokse eksponert, både mht. lys, vind og salt, men trives best i halvskygge. Platanlønn vokser best på godt drenert, men jevnt fuktig jord med god tilgang på næring. Bladverket skaper om sommeren dyp skygge og ligger om våren ofte som et tett dekke på bakken. Begge deler kan påvirke veksten av andre arter negativt.

Platanlønn blomstrer og setter frukt i ung alder. Velvoksne trær produserer mange frø (ett frø i hver delfrukt). Om våren kan bakken rundt store trær være dekket av frøplanter og ungplanter.

Det er sannsynlig at strøet fra platanlønn påvirker jordsmonnets struktur og kjemi, men dette forholdet er neppe undersøkt i Norge. Platanlønn kan bli flere hundre år gammel, men dens mulige levealder som viltvoksende i Norge er ikke kjent.

Bestandsstatus

Platanlønn vokser opp i skogkanter, langs grøfter og veikanter, ved hustufter og gjerder, på skrotemark osv., og ofte på meget skrinn jord inntil grunnmurer i bygater. Arten er spesielt invasiv i områder preget av forstyrrelse. I enkelte slike naturtyper kan den bli lokalt dominerende. Spredning og etablering i sluttet skog er mindre. Platanlønn kan ha rik foryngelse, men likevel være begrenset av høy dødelighet. Platanlønn etablerer seg imidlertid i stigende grad i skog, som gråor-heggeskog, blandingskog og ulike typer edelløvsog. I Trøndelag er den flere steder funnet i granskog på god jord. Spredningen i de siste generasjonene henger ikke minst sammen med endret

arealbruk. Arten inntar brakk innmark, beitemark som gror igjen og randsoner som ikke skjøttes. Den finnes også i brattheng og rasmarker og er i det hele svært tilpassningsdyktig.

Hittil har man ikke funnet noen praktisk anvendelse for platanlønn (utenom som prydtre). Den avvirkes ikke og blir sjelden bekjempet, utenom i noen naturreservater for edelløvsog. Arten øker gradvis sitt utbredelsesareal, og i distrikter der den er veletablert, blir den stadig vanligere.

De økologiske skadevirkningene av platanlønn er mye omdiskutert, både her hjemme og spesielt i Storbritannia, og noen mener at problemene rundt arten er overdrevet. Undersøkelser i Storbritannia konkluderer med at arten ikke utgjør noen trussel i en uforstyrret gammel skoglokaltet i sørlige Storbritannia, men de påpeker at trusselen kan være større i mer fuktige områder. I Norge har den større potensial for etablering i noen regioner enn i andre.

Det er blitt hevdet at platanlønn knapt kan komme til å bli en alvorlig konkurrent for hjemlige treslag (alm, ask, svartor mfl.) fordi den vil utgjøre et nedre tresjikt og ikke nå opp til samme høyde som de hjemlige løvtrærne. Observasjoner fra vestnorske kyst- og fjordstrøk og Trøndelag viser imidlertid at platanlønn allerede er blitt en sterk konkurrent til edelløvtrærne.

Referanser

Fremstad, E. & Elven, R. 1996. Fremmede planter i Norge. Platanlønn (*Acer pseudoplatanus* L.). Blyttia 54: 61-78.

Hamre, L.N., Auestad, I. og Rydgren, K. 2011. Felteksperiment – fjerning av småplanter av platanlønn (*Acer pseudoplatanus*) i Flostrand naturreservat. Fylkesmannen i Sogn og Fjordane Rapport 1–2011. 22 s.

Haxthow, R. 1998. *Acer pseudoplatanus* – invasion in Sunnmøre, Norway. Cand. scient. thesis, Universitetet I Oslo, Botanisk hage og museum. 134 s. Upubl.

Lundberg, A. 2010. Conflicts between perception and reality in the management of alien species in forest ecosystems: A Norwegian case study. Landscape Research 35: 319–338.

Morecroft, M., Stokes, V.J., Taylor, M.E. og Morison, J.I.L. 2008. Effects of climate and management history on the distribution and growth of sycamore (*Acer pseudoplatanus* L.) in southern British woodland in comparison to native competitors. Forestry 81: 59–74.

Lenker

Townsend, M. 2008. Sycamore - *Acer pseudoplatanus*. <http://www.woodlandtrust.org.uk/SiteCollectionDocuments/pdf/sycamore-paper-ext-version.pdf>

Weidema, I. og E. Buchwald. 2010. NOBANIS - Invasive Alien Species Fact Sheet - *Acer pseudoplatanus*. – From: Online Database of the North European and Baltic Network on Invasive Alien Species – NOBANIS. www.nobanis.org